

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: ПЕТИ

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: 5

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: 180

ОПШТИ ЦИЉ

Циљ наставе српског језика у петом разреду је да ученици овладају основним законитостима српског књижевног језика, да се усмено и писмено правилно изражавају, да упознају, доживе и тумаче књижевна дјела, позоришна, филмска и друга умјетничка остварења из српске и свјетске баштине у складу са захтјевима програма.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Развијање смисла и способности за правилно, течно, економично и увјерљиво усмено и писмено изражавање, богаћење рјечника, језичког и стилског израза.
- Упознавање језичких појава и појмова, постепено овладавање нормативном граматиком и стилским могућностима српског језика.
- Његовање свијести о значају улоге језика у очувању националног идентитета.
- Увјежбавање и усавршавање гласног читања (правилног, логичког и изражајног) и читања у себи (доживљајног, усмјереног, истраживачког).
- Упознавање, читање и тумачење научнопопуларних и информативних текстова из илустрованих енциклопедија и часописа за дјецу.
- Поступно, систематично и досљедно оспособљавање ученика за логичко схватање и критичко процјењивање прочитаног текста.
- Навикавање на самостално коришћење библиотеке.
- Поступно и систематично оспособљавање ученика за доживљавање и вредновање сценских остварења (позориште, филм).
- Усвајање основних теоријских и функционалних појмова из позоришне и филмске умјетности.
- Подстицање ученика на самостално језичко, литерарно и сценско стваралаштво.
- Подстицање, његовање ученичких ваннаставних активности (литерарна, рецитаторска, драмска, новинарска секција и др.).
- Васпитавање ученика за живот и рад у духу хуманизма, истинољубивости, солидарности и других моралних вриједности.
- Развијање патриотизма и васпитавање у духу мира, културних односа и сарадње међу људима.

ПРЕГЛЕД ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставна област/тема	Оквирни број часова
Тема 1: Књижевност	70
Тема 2: Језик	52
Тема 3: Језичка култура	53
Тема 4: Филм/Позориште	5

Исходи учења	Садржаји програма	Корелација са другим наставним предметима
Тема 1: Књижевност (70 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује кључна обиљежја романа (за дјецу), приповијетке и драмског текста (за дјецу); • уочава разлику између прозног и драмског књижевног текста; • препознаје основне елементе драме у књижевном тексту; • разликује народну (усмену) од ауторске (умјетничке) књижевности (према основним обиљежјима); • уочава ликове, анализира и вреднује особине и поступке ликова (главних, споредних, епизодних), те њихове међусобне везе у књижевном дјелу/тексту; • препознаје основне емоције и позитивне начине комуникације у књижевним дјелима/текстовима; • уочава ток догађаја, мјесто и вријеме радње; • разликује приповиједање у првом и у трећем лицу; • уочава разлику између лирске и епске народне пјесме; • анализира основне идеје у књижевно-умјетничком тексту; • разликује кратке и дуге стихове; • препознаје поступак персонификације; • препознаје оноματοпејске садржаје; • идентификује амбијент у којем се дешава радња; • уочава наративни дио књижевног текста; • запажа дијалогски дио у тексту; • идентификује дескриптивни дио у књижевном тексту; • аргументује свој доживљај књижевног дјела; • идентификује тему књижевног дјела; 	<ul style="list-style-type: none"> • Војислав Илић: <i>Први снег</i>. • Душко Радовић: <i>Плави зец</i>. • <i>Крепао катао</i>, српска народна приповијетка. • <i>Јеленче</i>, српска народна лирска пјесма. • <i>У цара Тројана козије уши</i>, српска народна бајка. • <i>Јетрвица адамско кољено</i>, српска народна епска пјесма. • Михаило Ражнатовић: <i>У сунчаним брдима</i>. • Мирослав Демак: <i>Виолина</i>. • Бранко Ћопић: <i>Мјесец и његова бака</i>. • Бранко Ћопић: <i>Башта сљезове боје</i>. • Бранко Ћопић: <i>Мјесечев гост</i>. • Сергеј Јесењин: <i>Бобиљ и Друшкан</i>. • Десанка Максимовић: <i>Вожња</i>. • Десанка Максимовић: <i>Сребрне плесачице</i>. • Десанка Максимовић: <i>Сликарка зима</i>. • Милован Данојлић: <i>Трешња у цвету</i>. • Бранислав Црнчевић: <i>Босоноги и небо</i>. • Исидора Секулић: <i>Позно јесење јутро</i>. • Бранислав Нушић: <i>Прва љубав</i>. • Светлана Велмар Јанковић: <i>Златно јагње</i>. • Градимир Стојковић: <i>Није наодмет бити магарац</i>. • Гвидо Тартаља: <i>Подела улога</i>. • Скендер Куленовић: <i>Шаренка</i>. 	<p>Природа и друштво Ликовна култура Музичка култура</p>

- разликује лирске од народних пјесама према основним обиљежјима;
- уочава мотиве у лирској пјесми;
- изражајно рецитије пјесму, чита прозни текст и изводи драмске текстове;
- препознаје лирске слике у лирској пјесми;
- препознаје риму;
- разликује почетак и крај бајке, сукоб добра и зла, реалне и фантастичне садржаје/мотиве у бајци;
- разликује ауторске и народне бајке;
- уочава ситуације кршења и/или остваривања права дјетета и стереотипе у књижевним дјелима/ текстовима;
- препоручи књижевно дјело уз кратко образложење.

Напомена:

Исходи дефинисани за књижевност апликативни су на лектиру, осим што би током читања лектире ученици требало да воде дневник (биљешке) читања са јасно постављеним задацима.

- Бранко В. Радичевић: *Чаробни златник.*
- Рајко П. Ного: *С родом сам раишчистио.*
- Алекса Микић: *Кад јечам жути.*
- Јово Чулић: *Летњи сан.*
- Радован Ждрале: *Теслин мачак.*
- Предраг Бјелошевић: *Коврџава тачка.*
- Ивана Б. Мажуранић: *Приче из давнине (једна прича).*
- Научнопопуларни и информативни текстови (из књига, енциклопедија и часописа за дјецу)

Лектира

- *Српске народне бајке* (двје бајке по избору).
- Гроздана Олујић: *Бајке.*
- Ранко Павловић: *Избор из поезије и прозе за дјецу.*
- Избор из поезије за дјецу савремених писаца Републике Српске.
- Рене Гијо: *Бела грива.*
- Луис Керол: *Алиса у земљи чуда.*
- Ивана Б. Мажуранић: *Чудновате згоде шегрта Хлапића.*
- Мато Ловрак: *Дружина Пере Квржице.*
- Светлана Велмар Јанковић: *Књига за Марка.*
- Градимир Стојковић: *Ја као ти – ти као ја.*
- Јово Чулић: *Јунак у трегерима.*
- Јохана Шпири: *Хајди.*

Напомена:

Предложена књижевна дјела/ текстове могуће је замијенити другим књижевним дјелима која омогућавају остварење дефиниса-

	них исхода учења. За лектуру наставник у договору са ученицима бира 7 књижевних дјела за реализацију од 12 понуђених.	
Тема 2: Језик (52 часова)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује главне реченичке дијелове (предикат и субјекат); • препознаје редослијед реченичних чланова у реченици и исправно их употребљава; • издвоји субјекатски и предикатски скуп; • уочава атрибут у субјекатском и предикатском скупу ријечи; • уочава објекат у реченици; • уочава прилошке одредбе за вријеме, мјесто и начин; • разликује врсте именица; • одређује род и број именица; • разликује род и број личних замјеница; • препознаје и разликује описне, градивне и присвојне придјеве; • препознаје значење рода и броја придјева; • разликује врсте бројева (основни, редни и збирни бројеве); • уочава и употребљава глаголе у означавању садашњег, прошлог и будућег времена; • разликује врсте ријечи од реченичних функција; • препознаје и употребљава ријечи у синонимном значењу; • повезује и разликује основно и пренесено значење ријечи. 	<p>Граматика</p> <ul style="list-style-type: none"> • Реченица: субјекат и предикат, субјекатски и предикатски скуп. • Именички додатак – Атрибут. • Објекат. • Прилошке одредбе за вријеме, мјесто и начин. • Заједничке и властите именице (род и број). • Збирне и градивне именице (род и број). • Личне замјенице (род и број). • Придјеви: ријечи које означавају особине бића, предмета и појава. • Придјеви: описни, градивни и присвојни. • Род и број придјева. • Бројеви: основни (главни), редни и збирни. • Глаголи – садашње, прошло и будуће вријеме (презент, перфект и футур први). • Синоними: основно и пренесено значење ријечи. <p>Напомена: У <i>Дидактичко-методичким упутствима и препорукама</i> наведен је број писмених граматичких вјежби.</p>	<p>Природа и друштво Ликовна култура</p>
Тема 3: Језичка култура (53 часа)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p>	<p>Култура изражавања (усмено и писмено)</p>	

<ul style="list-style-type: none"> • разликује препричавање од причања; • разликује описивање од извјештавања; • се усмено и/или писмено изражава поштујући научена граматичко-правописна правила; • уочава разлику између догађаја и доживљаја; • изражава (прецизно) своје мисли и користи се аргументима; • преприча књижевни садржај уз промјену граматичког лица; • прича и препричава уз промјену глаголског времена (из садашњег у будуће или прошло вријеме); • описује/описује особу или лик; • извјештава у вези са животом у школи или породици; • пише правилно, уредно и читко; • пише састав уважавајући основну структуру (уводни, главни и завршни дио); • разликује књижевноумјетнички од других текстова (писмо, извјештај) по основној особини; • пише писмо, разгледницу, честитку и на одговарајућем мјесту адресу примаоца и пошиљаоца; • напише кратак дескриптивни текст и користи елементе дескрипције у говору; • правилно пише глаголе у прошлом и будућем времену; • правилно употреби сугласник ј у интервокалној позицији; • издваја погрешно употребљен сугласник ј у интервокалној позицији; • правилно пише скраћенице; • правилно пише придјеве изведене од властитих именица с наставцима: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин; • уочава грешке у писању придјева изведених с наставцима: -ски, шки, -чки, -ов, -ев, -ин. • правилно пише имена улица, тргова, установа и празника; • правилно пише ријечцу не уз глаголе, придјеве и именице; 	<ul style="list-style-type: none"> • Препричавање са промјеном граматичког лица. • Причање замишљеног догађаја. • Сажето причање. • Причање уз проширивање приче. • Причање на основу сјећања. • Описивање особе или лика. • Извјештавање у вези са животом у школи или породици. • Писмо, разгледница, честитка. <p>Правопис</p> <ul style="list-style-type: none"> • Глаголи у прошлом и будућем времену (писање). • Писање и изговор гласа ј. • Писање скраћеница. • Писање присвојних придјева на: -ски, -шки, -чки, -ов, -ев, -ин. • Писање имена улица и тргова, установа и празника. • Писање <u>ријечце не</u> уз глаголе, именице и придјеве. • Управни и неуправни говор. • Писање управног говора. <p>Читање</p> <ul style="list-style-type: none"> • Читање наглас (правилно), са освртом на интерпункцију у тексту. • Читање дијалога (интонација реченице у дијалогу) и читање по улогама. • Читање у себи са одређеним задатком. <p>Напомена:</p>	<p>Природа и друштво ВРОЗ Музичка култура</p>
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> • разликује управни од неуправног говора и претвара управни у неуправни говор и обрнуто; • исправно записује управни и неуправни говор (сва три модела); • изражајно чита у складу с мисаоно-емотивним садржајем текста; • чита интонирајући реченице у дијалогу; • чита истраживачки и по улогама. 	Број писмених/усмених вјежби, те правописних вјежби је наведен у <i>Дидактичко-методичким упутствима и препорукама</i> .	
---	--	--

Тема 4: Филм/Позориште (5 часова)

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • наведе основне податке о настанку филма; • идентификује разлику: нијеме–звучни филм, црно-бијели филм и филм у боји, анимирани (цртани) и играни филм; • разликује појмове сцена, позорница, сценарио, костимограф; • анализира гледани филм/позоришну представу (садржај, ток радње и ликове); • процјењује поступке ликова у филму и/или позоришној представи која је настала по књижевном дјелу/тексту. 	<ul style="list-style-type: none"> • Основни подаци о настанку и развоју филма. • Врсте филма: нијеме и звучни, анимирани (цртани) и играни, црно - бијели филм и филм у боји. • Позориште (позоришна представа). 	Музичка култура Ликовна култура
---	--	------------------------------------

УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ НАСТАВНОГ ПРОГРАМА

Програм наставног предмета *Српски језик* за пети разред основног васпитања и образовања који је оријентисан на исходе учења, наставнику даје већу слободу у креирању и осмишљавању наставе, учења и подучавања, те могућност њиховог прилагођавања потребама одјељења, имајући у виду индивидуалне карактеристике ученика, уџбенике, техничке услове и наставна средства којима школа располаже. Наставник креира годишњи/глобални план рада из којег развија оперативне планове, у којима операционализује исходе учења, водећи рачуна о томе да се неки исходи остварују брже и лакше, а да је за многе исходе потребно више времена у зависности од индивидуалних могућности ученика и других наставних потреба. Очекивани исходи учења (жељени резултати) представљају интеграцију знања, вјештина, ставова и вриједности које ће ученик бити у стању да искаже и примијени у одређеним животним ситуација. Важно је напоменути да је уџбеник наставно средство и да он не одређује наставне садржаје, нити исходе учења. Програм предмета *Српски језик* чине четири наставне области/теме: **Књижевност**, **Језик**, **Језичка култура** и **Филм/Позориште**, али ниједна од наведених области/тема се не може изучавати изоловано и без повезивања са садржајима других области.

Предложени фонд часова за одређену област/тему (оквирни број часова) могуће је кориговати, тј. извршити прерасподјелу фонда часова за поједине наставне теме у складу са интересовањима и способностима ученика, као и условима у којима се настава одвија. Оквирни број часова за наставне области/теме је: **Књижевност - 70 часова, Језик - 52 часа, Језичка култура - 53 часа и Филм/Позориште - 5 часова.** Прерасподјелу фонда часова, наставник ће урадити након што изврши иницијална испитивања, гдје ће добити потпунију слику о томе који су то исходи учења и садржаји којима треба посветити више пажње.

Сегмент програма који се односи на лектуру модификован је тако да је понуђено више наслова тј. књижевних дијела од којих наставник бира (у договору са ученицима) оне које ће реализовати, а преостале понудити за читање ученицима који то желе. Наставници и ученици имају могућност од 12 понуђених наслова да изаберу и реализују 7 књижевних дијела током редовне наставе.

За провјеру остварености исхода учења из теме **Језик** наставник планира **по једну писмену граматичку вјежбу** у току сваког полугодишта, обично на крају. Наставник за сваку граматичку вјежбу треба да планира по три часа (за припрему, писање, исправак/анализу граматичке вјежбе).

Оствареност исхода учења у оквиру области/теме *Култура изражавања* наставник провјерава тако што ученици у току године имају **осам писмених вјежби**. За једну писмену вјежбу планирају се три часа (припрема, писање, анализа).

У току једног полугодишта, са циљем провјере остварености исхода учења из наставне теме *Правопис*, ученици раде по **двје правописне вјежбе** (за једну правописну вјежбу планирају се часови припреме, писања и анализе вјежбе).

Континуирано пратити, вредновати и оцјењивати знање и напредовање ученика. Вредновање постигнућа ученика заснивати на исходима учења.

Детаљнија упутства и препоруке за реализацију наставног програма Српског језика за пети разред налазе се у тексту *Дидактичко-методичка упутства и препоруке за реализацију наставних програма у петом разреду основне школе* који се налази на сајту Републичког педагошког завода у секцији *Корисни материјали*.